

# Rusko v 19.století

# Alexandr I. Pavlovič

- Narozen 23. prosince 1777 v Petrohradě
- Vychovávala jej babička Kateřina II., která mu dávala přednost před jeho otcem Pavlem i jako svému nástupci na trůn
- 23. března 1801 zasedl na trůn, téhož roku korunován
- První finský velkokníže
- Polský král



- Od 1805 se věnoval vedení armády
- Zřízení ministerstev, státní rady, a učinění mnoha reforem (např. školské, finanční atd.)
- Roku 1825 doprovází svojí ženu na cestách a téhož roku umírá



# Napoleon

- Narodil se 15. srpna 1769 v Ajaccio na Korsice
- Byl francouzský vojevůdce a státník, císař v letech 1804–1814 a poté sto dní na přelomu jara a léta 1815.
- Během Velké francouzské revoluce udělal závratnou kariéru: ve 24 letech byl generálem, krátce po třicítce prvním mužem ve státě a na vrcholu své moci ovládal většinu západní Evropy.
- Rychlý byl i jeho pád; závěr života strávil ve vyhnanství.
- Zemřel 5. května 1821 na ostrově Svatá Helena



# Vztahy Francie a Ruska

- Pavel I. Napoleona obdivoval a chtěl s ním dobýt Indii
- Alexandr I. Napoleona nenáviděl a snažil se vytvořit koalici proti němu
- V květnu 1805 podnikl Napoleon I. vítěznou cestu po Itálii a nechal se korunovat italským králem
- V červenci 1805 Rusko uzavřelo protifrancouzskou koalici s Velkou Británií a Rakouskem
- Napoleon I. zahájil tažení proti Rakousku
- K rozhodující bitvě došlo 2. prosince 1805 u Slavkova (Austerlitz)



# Bitva u Slavkova

- známá též jako **bitva tří císařů**, se odehrála 2. prosince 1805 zhruba mezi vesnicemi [Telnice](#) a [Tvarožná](#) nedaleko [Slavkova u Brna](#).
- Francouzská armáda v čele s císařem [Napoleonem](#) zde drtivě porazila vojsko [III. koalice](#), kterou zastupovali vojáci [Ruského impéria](#) v čele s carem [Alexandrem I.](#) a generálem [M. I. Kutuzovem](#) a oddíly [Rakouského císařství](#) pod vrchním velením císaře [Františka I.](#)
- Střetnutí u Slavkova je jednou z nejznámějších bitev, které proběhly na území [Moravy](#), a spolu s [bitvou u Gaugamél](#), [bitvou u Kann](#) a [bitvou u Leuthenu](#) patří mezi mistrovská díla taktiky.<sup>[4]</sup>
- Napoleonovo vítězství nejenže rozbilo svazek III. koalice, ale mělo také vliv na uspořádání státních celků v celé tehdejší střední Evropě, zejména pak v [římskoněmecké říši](#).
- Přestože francouzský císař řídil úvodní fáze bitvy z návrší [Žuráň](#) (286 m n. m., dnes v katastru obce [Podolí](#) v okrese [Brno-venkov](#)) a František I. s carem Alexandrem měli svůj hlavní stan zřízený v [Křenovicích](#), nazval francouzský císař bitvu podle Slavkova, vzdáleného od centra bojiště zhruba 9 km.

# Alexandr I., František I. a Napoleon I.





Many pieces of Russian artillery in January in Moscow were played a major role in the fighting. The entire Russian command system is not depicted, nor were it entirely a low priority which units were subordinated to which major force commanders.



- Bitvy se zúčastnilo 75 000 francouzských vojáků, 75 000 ruských vojáků a 16 000 rakouských vojáků
- Padlo 1398 Francouzů, 7260 jich bylo zraněných. Rusů padlo nebo bylo zraněno 16 000 mužů a Rakušanů celkem asi 1800.
- Příměří bylo podepsáno na Slavkovském zámku
- 26. prosince 1805 byl podepsán mír mezi Rakouskem a Francií v Bratislavě.
- Rakousko se muselo vzdát řady území především v Itálii a Chorvatsku, ztratilo vliv v německých zemích a zanikla Svatá říše římská
- Rusko odmítlo podepsat a uzavřelo mír s Francií až v r. 1807 v Tylži.



# Ruské tažení

- Napoleon nemohl porazit Velkou Británii vojensky, rozhodl se proto zničit ji ekonomicky a nařídil kontinentální blokádu VB → zákaz dovoz do Evropy anglického zboží
- Rusko tuto blokádu porušuje → záminka k přípravě tažení do Ruska
- Napoleon shromažďuje obrovskou armádu 440 000 mužů a 24.června 1812 s ní překračuje řeku Němen, počítá s rychlým tažením a s tím, že Rusku vnutí rozhodující bitvu
- Rusko má pouze 260 000 vojáků a proto ruský velitel Barclay de Tolly postupně ustupuje a nutí Francouze postupovat do ruského vnitrozemí, uplatňuje při tom „taktiku spálené země“, poprvé se také objevuje partyzánský způsob boje v týlu nepřítele → Velká vlastenecká válka

# Bitva u Borodina

- 7. září 1812 došlo k rozhodující bitvě u Borodina (11 km před Moskvou)
- Vrchním velitelem ruských vojsk byl maršál Kutuzov
- Největší a nejkrvavější bitva z napoleonských válek
- Zúčastnilo se jí na čtvrt miliónů vojáků, Rusové byli dobře opevněni, bitva skončila nerozhodně

- Ztráty Francie

30 000-50 000 mužů, z toho 16 000 jízda,  
480 důstojníků (47 generálů)

Rusko

39 000-45 000 vojáků, 211  
důstojníků (23 generálů)





# Vojenská porada ve Fili



Kutuzov  
(1747 – 1813)



# Napoleonova porážka

- Kutuzov se rozhodl ustoupit a zanechat Moskvu
- Napoleon vstupuje do prázdné Moskvy – nejsou zde obyvatelé ani zásoby → rabování, požáry
- Napoleon marně čeká na klíče od města a kapitulaci Rusů
- Začíná zima a Napoleon se rozhodne k návratu, je nucen postupovat po již vypáleném a vydrancovaném území zpět
- Poslední porážku utrpí u řeky Bereziny
- Z téměř půl milionové armády se zachrání pouze 10- 20 000 francouzských vojáků



# Konečná porážka Napoleona

- Rusové táhnou dále do Evropy
- K další velké porážce Napoleona dochází v „bitvě národů“ u Lipska 1813
- Poté je dobytá Paříž a Napoleon je seslán na ostrov Elba
- Ve Francii je obnoveno království – Ludvík XVIII.
- V březnu 1815 se Napoleon vrací do Paříže a obnovuje své císařství – 100 dnů vlády
- Definitivně poražen v bitvě u Waterloo v červnu 1815 a seslán na ostrov sv. Heleny do anglického zajetí, kde v r. 1821 umírá



# Císařovna Josefína Lotrinská



# Marie Luisa Habsbursko-





# Vídeňský kongres

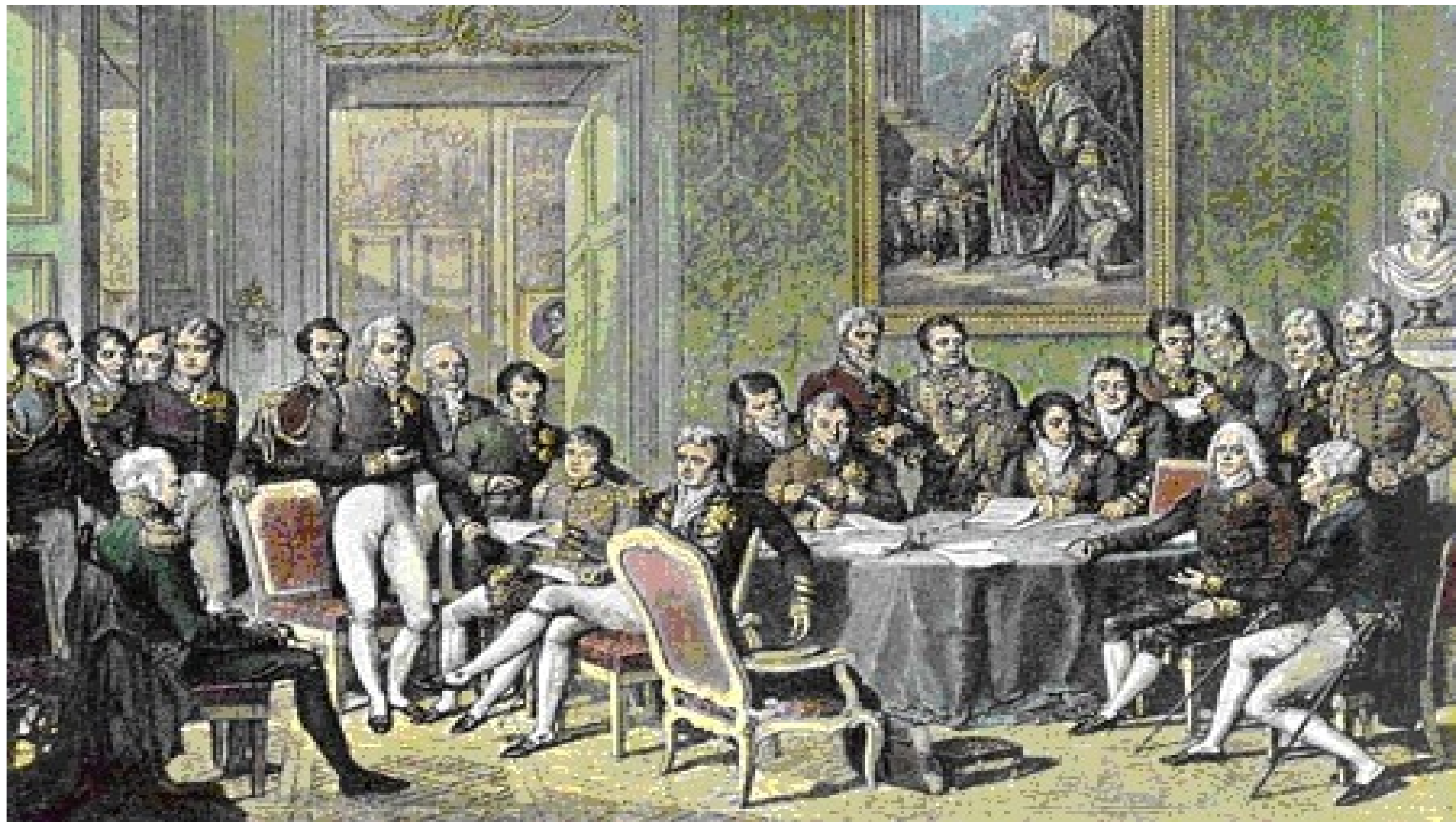
- 14. 9. 1814 – 19. 6. 1815 mírové setkání zástupců téměř všech vítězných evropských zemí po napoleonských válkách
- Tančící kongres
- Dohodnutí nového evropského uspořádání po Napoleonově porážce

## MYŠLENKY KONGRESU:

- Snaha o naprostý klid v Evropě => zabránění revolucím za každou cenu
- Snaha uspokojit územní požadavky vítězných velmocí
- Na trůny dosadit původní panovnické rody

# Rozhodnutí kongresu

- Vítězné mocnosti Rakousko, Rusko, Prusko a Velká Británie prosadily územní změny ve svůj prospěch
- Rakousko => Lombardsko, Benátsko
- Jižní Nizozemí => spojeno se severním
- Německo => spolkový stát složený z nezávislých států
- Prusko => polovina Saska
- Velká Británie => podržela si Maltu, Helgoland, Cejlon a Kapsko
- Polsko => opět rozděleno mezi Ruskem, Rakouskem a Pruskem



# SVATÁ ALIANCE

- Podepsána 26. 9. 1815 v Paříži
- Spojenectví evropských velmocí, především Ruska, Pruska a Rakouska, v 1. pol. 19. stol.
- Signatáři smlouvy se zavázali udržovat status quo a zabránit vzniku dalších revolucí v Evropě
- Vedoucí osobností a iniciátorem smlouvy byl rakouský kancléř C. Metternich
- Svatá aliance zanikla v průběhu krymské války v 50. letech 19.st.

# Povstání děkabristů

- Po návratu z Evropy, kde se seznámili s ideály francouzské revoluce i poměry, které byly mnohem příznivější než v Rusku, mladí důstojníci začali zakládat tajné politické spolky → nejvýznamnější byly Severní a Jižní spolek
- Jejich požadavky byly především větší politická svoboda, zrušení nevolnictví a konstituční monarchie, nejradikálnější žádali republiku

- V prosinci 1825 náhle zemřel Alexandr I., novým carem se měl stát jeho bratr Konstantin, který se však kvůli nerovnému sňatku vzdal trůnu ve prospěch svého mladšího bratra Mikuláše.
- 26. prosince 1825 došlo k povstání děkabristů, kteří se se svými pluky shromáždili na Senátním náměstí v Petrohradu a odmítli přísahat věrnost Mikulášovi
- Povstání bylo špatně organizováno, vojáci nevěděli, co mají dělat, velitel kníže Trubeckoj se nedostavil
- Povstalci se odmítli rozejít, zahájili palbu, byl zabit hrdina protinapoleonských válek hrabě Miloradovič a carské vojsko poté silou potlačilo (zahynulo 1271 osob)
- Pět hlavních vůdců povstání (Pestel, Rylejev, Bestužev-Rjumin, Muravjov-Apostol, Kachovskij) byli popraveni, desítky povstalců byly poslány do vyhnanství na Sibiř, kde pracovali v dolech, později v továrně
- Byli osvobozeni amnestií Alexandra II. v r. 1856

# Děkabristé na Senátním náměstí



# A.S.Puškin a děkabristé

- Byl blízký přítel mnohých z nich, ale povstání se neúčastnil (sám byl v té době ve vyhnanství v Michajlovskom)
- Napsal báseň V Sibir, kterou posvětil děkabristům

## В Сибирь

- Во глубине сибирских руд  
Храните гордое терпенье,  
Не пропадет ваш скорбный труд  
И дум высокое стремленье.
- Несчастью верная сестра,  
Надежда в мрачном подземелье  
Разбудит бодрость и веселье,  
Придет желанная пора:
- Любовь и дружество до вас  
Дойдут сквозь мрачные затворы,  
Как в ваши каторжные норы  
Доходит мой свободный глас.
- Оковы тяжкие падут,  
Темницы рухнут — и свобода  
Вас примет радостно у входа,  
И братья меч вам отдадут.



Kníže Volkonskij s manželkou ve vězení  
(1830),  
film «Звезда пенитенциального счастья»



# Mikuláš I (1825 – 1855)

- Ruský car, polský král a veliký kníže finský
- Oženil se s pruskou princeznou Šarlotou, přijala ruské jméno Alexandra Fjodorovna, měli 7 dětí
- Nedostatečné vzdělání, měl zájem o vojenství – strategii a vojenské inženýrství, rád pořádal vojenské přehlídky a do nástupu na trůn byl vrchním inspektorem armády
- Nepodporoval reformy, snažil se vše nechat při starém, nejevil zájem o revoluční či modernizační snahy, naopak se snažil o potlačení revolučních sil v Evropě, byl nazýván „četník Evropy“
- Založil tajnou policii, upevnil cenzuru a posílil státní ideologii
- Usiloval o centralizaci země, potlačil roku 1830 povstání v Polsku a také povstání na Kavkaze (Čečensko)

# Mikuláš I. a Alexandra Fjodorovna



# Zahraníční politika

- Snaha upevnit vliv Ruska na jihu v oblasti Černého moře
- Válka s Persií
- Války s Tureckem, pomohl obnovit Řecké království
- 1853 začal rusko - tureckou válku o Krym, která se změnila na evropský konflikt, proti Rusku se do bojů zapojily Francie a Velká Británie
- V roce 1855 před koncem války umírá

# Alexandr II. (1855 – 1881)

- Získal skvělé vzdělání – hovořil několika jazyky, byl vzdělán v oblasti [práv](#), [politických věd](#) i ve vojenských záležitostech.
- Utrpěl porážku v rusko-turecké válce v r. 1856, což otřásl velmocenským postavením Ruska
- Snažil se o obnovu ruského vlivu, vede novou válku (úspěšnou) s Tureckem (1878- 1879)
- Velký vliv má na Berlínském kongresu (1878), který má uspořádat poměry na Balkáně, Rusko získalo Besarábii
- Roku 1867 prodal „za šapku zolota“ (7,2 miliona dolarů) Aljašku USA

# Reformy

- 1861 zrušení nevolnictví
- Reforma soudnictví
- Reforma místní správy
- Reforma armády
- Prozatímní pravidla o tisku = uvolnění cenzury (zrušení cenzury knih x ne brožur)
- Příprava ústavy

# Zrušení nevolnictví

- car vede jednání se šlechtou
  - 19. 2. 1861: carský ukaz „*O nejmilostivějším darování nevolníkům práv svobodného rolnického stavu a o tom, jak budou zaopatřeni*“
  - **3 skupiny ruských rolníků:**
    1. **Panští** - patřili šlechtě (ca 10 mil.)
    2. **Státní** – patřili státu (ca 10 mil.)
    3. **Údělní** – patřili carovi (ca 1 mil.)
- Nevolník = osobně svobodný občan**

# Nespokojenost s reformou

- Nedostatečná reforma, rolníci dostali málo půdy, kterou si museli odkoupit
- **Právo na výkup pozemku**, kde stála usedlost rolníka, musel zaplatit celou cenu
- **Stát 75 – 80 % ceny půdy** poskytl jako půjčku s 6% úrokem na 40 let
- Ženy na půdu nárok neměly
- Muži, kteří neměli usedlost nebo půdu ke dni reformy, byli osvobozeni zdarma a museli 2 roky pracovat jako nevolníci na půdě šlechty



# Reforma soudnictví

- **20. 11. 1861** – nařízení o reformě soudnictví a nové právní předpisy
- Třístupňová soudní organizace podle evropského vzoru
- **Nezávislost soudů, oddělení od administrativy, zrušení stavovských privilegií, rovnost všech před soudem, presumpce nevinny**
- Zavedení advokátů, notářů, veřejných soudních líčení, práva na obhajobu
- Zavedení poroty a lidových zástupců
- Zrušení tělesných trestů

# Reforma vnitřní správy

- **1. 1. 1864** – nařízení o gubernských a újezdních zemských institucích
- **3 volební kurie** – statkářská, městská, rolnická
- hospodářské a sociální otázky místního dosahu, obchod, školství, zdravotnictví
- **Zemstva** – převaha šlechty (asi 40 %), voleni podle majetku na 3 roky
- **Městská дума** – voleno podle majetkového a pobytového cenzu; převaha šlechty
  - + **městská správa, starosta**
- Pod stálým dohledem policie, nutné schválení úřady
- **Školství** – zvýšení počtu lidových škol
- Značný podíl na **povznesení kulturní a sociální úrovně venkova**

# Reforma armády

- Nedostatek kvalifikovaných důstojníků – vojenská gymnázia
- **1874 – všeobecná branná povinnost**
- **Vojenská služba - 6 let (dříve 25)**
- Zrušila stavovské výhody

# Atentát na Alexandra II.

- Celkem bylo na Alexandra II. Spácháno 5 atentátů, úspěšný byl až ten šestý
- 13. března 1881 teroristé skupiny Narodnaja volja hodili na kočár cara dvě bomby, Alexandr II. byl smrtelně raněn
- Na místě atentátu byl postaven chrám Spasa na Krovi



# Alexandr III. (1881 – 1894)

- Alexandr III. Nechtěl vládnout, původně měl nastoupit na trůn jeho starší bratr Mikuláš, který předčasně zemřel
- Snažil se o umírněnou konzervativní politiku
- Ulehčil v poplatcích za půdu rolníkům, aby zmírnil jejich postavení a zabránil krizi na venkově
- Omezil pravomoci porotního soudu, odebral jim pravomoci soudit přestupky státních a městských úřadů
- Snažil se povznést autoritu šlechtického stavu, v čem viděl spasení Ruska
- Za jeho vlády Rusko nevedlo války, nazýván „Mírotvůrcem“
- Uzavřel šťastný sňatek s dánskou princeznou Dagmar, která byla původně nevěstou jeho bratra, měli šest dětí, nejstarší syn Mikuláš II. se stal posledním ruským carem

# Alexandr III. a Marije Fjodorovna



- Byl fyzicky zdatný, měřil 193 cm a osobně zachránil svou rodinu při železničním neštěstí v roce 1888, kdy vykolejil vlak a car udržel zřícenou střechu vagónu dokud se rodina nezachránila
- Povahou byl poměrně hrubý, často urážel své úředníky
- Zemřel ve 49 letech na onemocnění ledvin





# Zdroje

- Čornej, Petr et kol.: *Evropa králů a císařů. Významní panovníci a vládnoucí dynastie od 5. století do současnosti*. Praha, 2005.
- Hroch, Miroslav: *Historické události – Evropa*. Praha, 1977.
- Pečenka, Marek – Luňák, Petr: *Encyklopedie moderní historie*. Praha, 1999.
- Švankmajer, Milan – Veber, Václav – Sládek, Zdeněk – Moulis, Vladislav – Dvořák, Libor: *Dějiny Ruska*. Praha, 2004.
- Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích, DIDEROT, Praha 1999. ISBN 80-902555-2-3 (soubor), ISBN 80-902723-0-4 (8. svazek)
- OBRÁZKY <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:CongressVienna.jpg>